

Konferencia előtt

Folyóiratunk az ötödik évfolyamába lépett, tizedik számunkat veheti kézbe az olvasó, s immár a XXI. század is ránk köszöntött. Mindez elegendő ok arra, hogy David C. Kortén 1998 őszén tett látogatása után újabb rendezvényt szervezzék az *Altern-csoport*, amelyen áttekintjük az eddig végzett munkát, értékeljük a jelen helyzetet, s kísérletet teszünk az ésszerűnek látszó társadalmi-gazdasági mozgástér felvázolására. Mindezt nem egyoldalú kinyilatkoztatásként kívánjuk megtenni, hanem az erkölcsi szempontok iránt is fogékony, kritikus beállítottságú érdeklődőkkel együttműködve, egy olyan konferencia keretében, ahol előadásainkat követően lehetőség nyílik a párbeszédre, az együttgondolkodásra is. A találkozás egyben visszacsatolást is jelent számunkra az általunk képviselt gondolkodásmódot illetően.

Konferenciánk helyszínéül *Máriapócsot* választottuk. Az emberléptékű görög katolikus zárandokház egyrészt méltó módon fejezi ki azt a szellemiséget, amelyet az *Altern-csoport* a megalakulása óta a magáénak vall és amelyhez az „értéksemlegesség korában” is ragaszkodik; másrészt jelképes hidként szolgál kelet és nyugat gazdag hagyománya között, s mintegy megtestesíti a jó értelemben vett ökumenikus szellemet; harmadrészt kifejezi a Magyarországon még mindig erős világvárosi, Budapest központú beállítottság meghaladásának fontosságát, s egy gazdasági szempontból – azaz látószólag – elmaradott térségbe invitálja a résztvevőt.

Konferenciánk címe: *A teljes ember és a közjó*. A címben megjelenő két fogalom feltételezi és kiegészíti egymást. A közjó ugyanis nem más, mint azoknak a társadalmi életfeltételeknek az összessége, amelyek a csoportok és a csoporttagok számára lehetővé teszik, hogy teljesebben és egyszerűbben érhék el tökéletességüket. A *személy* fölötté áll minden *dolognak*, jogai és kötelességei egyetemesek és sérthetetlenek. A társadalom rendjének a személy javára kell irányulnia, a dolgok rendjét ugyanis a személyek rendjéhez kell szabni, nem pedig fordítva. Nyilvánvaló, hogy ennek megvalósítása érdekében a gondolkodásmódnak meg kell újulnia és a társadalomban mélyreható változásokra van szükség (vö. *Gaudium et Spes* #26). Ez tehát az elméleti keret, amelyet saját kutatási eredményeink segítségével töltünk meg tartalommal.

A 2001. június 15–17-i előadásorozat kiindulópontja a teljes emberi személy. Megvizsgáljuk, hogy az ember boldogsága mennyiben függ a fogyasztói társadalom által felkínált javaktól és szolgáltatásoktól, s mennyiben fontosak az olyan, megvásárolhatatlan tényezők, mint például a barátság, a család, az értelmes munka és a vallás. Ezt követően egy elemzési szinttel

feljebb lépünk, s azokat a gazdaságpolitikai torzulásokat vizsgáljuk, amelyek során egy országban megfelelkeznek a *teljes* ember gazdaságon túlmutató szükségleteiről és a természeti környezet korlátairól, s a problémák többségét gazdasági növekedéssel próbálják orvosolni. A nemzeti szinten mozgó elemzés után arra a kérdésre keressük a választ, hogy a globalizáció miként értékelhető a közjó szempontjából, azaz a globalizációs folyamatnak melyek azok az elemei, amelyek összeegyeztethetők a teljes emberre vonatkozó felfogással, s melyek azok, amelyekkel minden felelős politikának szembe kellene helyezkednie. Végül filozófiai szempontból is értékelünk egy napjainkban népszerű törekvést, a *semleges állam* eszméjét. Bemutatjuk a semleges államnak azt a következményét, amely aláássa a társadalmi közjót, s felvázolunk egy általunk célszerűbbnek tartott formációt, amely semlegesség helyett az állam *korrektségét* hangsúlyozza.

A konferenciáról szóló ismertetés után néhány szó jelen lapszámunk tartalmáról. Elsőként egy friss írást ajánlunk az olvasó figyelmébe, amelyet Herman E. *Daly* (University of Maryland), az általunk is gyakran hivatkozott ökológiai közgazdaságtan egyik neves képviselője készített. A szerző a gazdasági növekedés problémájával foglalkozik, s elsősorban a természeti környezet korlátozó vonásaira hívja fel a figyelmet, ám a globalizáció kapcsán kitér a felbukkanó társadalmi nehézségekre is. (Az írás tehát konferenciánk több témájához is szorosan kapcsolódik.) A szerzőre jellemző kristálytisza gondolatmenet bizonyára ismerős a *Daly*-cikkek olvasói számára (e cikkek, sajnos, főleg angol nyelven érhetők el), a tanulmány azonban jelentős tartalmi újdonsággal is szolgál. A szerző ugyanis elsősorban az egyetemeken és a döntéshozók körében uralkodó neoklasszikus közgazdaságtan egyik legfontosabb elemzési eszközének, a matematikai határelemzésnek felhasználásával fejti ki kritikáját – ám mindezt úgy teszi, hogy a gondolatmenet a szakmai részletkérdésekben járatlanok számára is követhető maradjon. A tanulmány érzékletesen mutatja be a hagyományos és az ökológiai világszemlélet közötti alapvető különbséget, a hagyományos szemlélet ésszerűtlenségét és fenntarthatatlanságát, s a neoklasszikus közgazdászokat remélhetőleg rendszerük újraértékelésére készíti.

Lapszámunkban újból megjelenik a vállalati felelősség és a vállalati környezetvédelem ügye, mellyel már korábban is foglalkoztunk. *Pataki György* (Szent István Egyetem, Környezetgazdaságtani Tanszék) írása két szempontból is figyelmet érdemel: egyrészt egy Magyarországon még új és kevésbé ismert kutatási módszertannak, a *kvalitatív kutatás*nak a mikéntjére ad példát egy konkrét felmérés bemutatásán keresztül, másrészt pedig a felmérés témája is érdeklődési körünkbe vág: a szerző ugyanis a magyarországi vállalatok „zöldülésének” jellegzetességeit igyekszik feltárni. A *Pataki* által alkalmazott kvalitatív kutatás lényege talán úgy foglalható össze, hogy a módszer a valóság tudományos igényű megragadásakor a mennyiség helyett

a *minőséget* részesíti előnyben. Így például ez az eljárás több száz vállalat gépies, azonos kérdőívvel való felmérése helyett csupán néhány jellegzetes vállalkozás megismerésére törekszik, ám azt oly alaposan teszi, hogy a kapott eredmények általánosíthatók a vállalati szektor egészére is. A hét hazai, a „zöldülésben” élenjáró nagyvállalat elemzése kapcsán az a következtetés vonható le, hogy a rendszerváltozást követő kétségtelen előrelépés ellenére még mindig távol vagyunk attól, hogy a magyarországi vállalkozásokat az „alternatív kapitalista” címmel lehessen kitüntetni.

De kik is azok az alternatív kapitalisták? Ezeket a hazánkban szinte teljesen ismeretlen szervezeteket egy vadonatúj könyv mutatja be, amelynek megjelenése Pataki György mellett *Radácsi Lászlónak* (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Vezetőképző Központ) köszönhető, ők ketten szerkesztették a tanulmánygyűjteményt. A könyv angol-szász vállalkozókat mutat be, akik a piacgazdaság és a kapitalizmus hagyományostól eltérő, erkölcsi alapokon nyugvó értelmezése mellett érvelnek, s e felfogás működőképességét saját példájukkal igazolják. *„Nagyon is veszélyes az a szemlélet – írja a könyv bevezető tanulmánya –, mely az otthon, a család világába utalja, és kizárólag ott várja el a törődést, a gondoskodást, a munka világában (az üzleti világban) pedig »nyugodt lélekkel« – szakmai érvekre vagy homályos gazdasági »törvényszerűségekre« hivatkozva – áldozza föl ezeket, és kegyetlen történetet propagál a minél nagyobb egyéni siker (legyen az profit, piaci részesedés, hatalom vagy más) érdekében. Mintha az otthon világában és a munkáiban »szükségszerűen« más »törvények« uralkodnának – s mintha ezeket nem mi, emberek »teremténénk« és reprodukálnánk újra meg újra, egyéni és szervezeti gazdasági cselekedeteinken keresztül.”* Persze a könyv a kétségtelen sikerek bemutatásán túl a gyakorlati megvalósítás nehézségeire, árnyoldalaira is kitér, s az ismertetés szerzője, *Primecz Henriett* (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Vezetési és Szervezési Tanszék) ezt szintén a kötet erényeként tartja számon.

Végül *Fórum* című rovatunkban *Czakó Gábor* író az előző számunkban megjelent korrupciós tanulmányunkra reagál (*Az Altern-csoport a korrupcióról*; Kovász 2000/1–4. szám), s elsősorban cikkünk továbbgondolásával fejti ki álláspontját. A rövid hozzászólásban többek között szó esik a szocialista összeköttetésekről, a korrupciót dicsőítő Nobel-díjas közgazdasági irányzatokról, a bürokrácia dzsungelében elszemélytelenedő emberről és a sajtószabadságról. S mindezekről a szerző nem a tudományok száraz nyelvén, hanem esztétikai szempontból is gyönyörködtető stílusban szól, ami minden bizonnyal hozzájárul ahhoz, hogy a korrupcióval kapcsolatban általunk is vallott álláspont lényege eljusson a lehető legszélesebb olvasóközönséghez.

Tizedik számunk megjelenése egyben alkalmat nyújt arra is, hogy rácsodálkozzunk egy teljesen *alternatív* finanszírozású folyóirat meglepő életképességére. Közel ötéves fennállásunk alatt semmilyen alapítvány vagy minisztérium nem tolakodott nálunk azzal az igénnyel, hogy lapunknak biztos pénzügyi háttérrel nyújtson, s mi sem erőltettük az efféle kapcsolatokat. Ennél többet ér számunkra a szellemi függetlenség, s legalább az ilyen támogatásokkal együtt járó adminisztratív feladatok helyett is az érdemi munkára összpontosíthatunk. Amint a nagyléptékű és mélyreható társadalmi-gazdasági változások kiindulópontja is egy alulról szerveződő „mozgalom” lehet, úgy lapunk finanszírozását is főleg ilyen módon képzeljük el. Az előállítási költségekhez olvasóink számára 1999-ben bevezetett önkéntes hozzájárulás rendszere bevált (a befizetés postai csekken történik), ám egy-egy lapszám költségeinek fedezetét még így is zömében saját forrásból kell előteremtenünk. Mindenesetre a *Kovács*nak továbbra sem lesz piaci ára, a példányonkénti ajánlott hozzájárulás összege pedig – ahogy eddig is – alkalomról-alkalomra változik a nyomdai és postai költségek, a lapszám terjedelme, a fordításokért fizetendő jogdíjak és a befizetett összeget terhelő elvonások függvényében. (A számítás mindig lapunk legutolsó oldalán található.)

Rendszeres támogatóink felé köszönetnyilvánításként, valamint az „adakozási kedv” esetleges növelése céljából, mostani számunktól kezdve időnként nyilvánosságra hozzuk azoknak a nevét, akik saját példányuk megvásárlásán túl rendszeresen magukra vállalják néhány példány előállításának költségét (s nevük közzétételéhez is hozzájárulnak). A könyvtárak, a határon túli magyarok, a nehéz szociális helyzetű olvasók, s egyéb „promóciós” célok *Kovács*-példányainak zöme azonban még mindig nagylelkű támogatók hozzájárulására vár.

KOCSIS TAMÁS